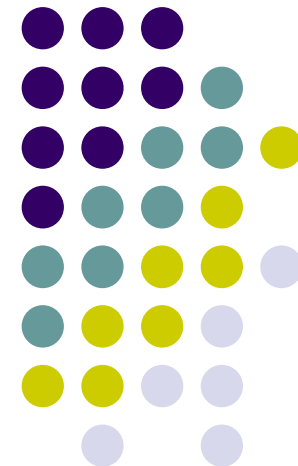

Lekcija 13: *Neuronski sistemi upravljanja*

Prof.dr.sc. Jasmin Velagić
Elektrotehnički fakultet Sarajevo

Kolegij: Mehatronika

2012/2013

13. Neuronske mreže

- Veliki interes za razvoj neuronskih mreža leži u činjenici da one nastoje ***oponašati glavne funkcije rada ljudskog mozga***, koje pružaju nevjerojatno velike mogućnosti u rješavanju složenih problema.
- **Učenje** i **pohrana znanja** (memorija) su dva glavna atributa bioloških neuronskih procesa.
- **Umjetne neuronske mreže** (*engl. artificial neural networks*) imaju masivnu paralelnu i distribuiranu strukturu sastavljenu od mnoštva jednostavnih procesnih elemenata (neurona) sa nelinearnim aktivacijskim funkcijama.
- Zbog toga se neuronske mreže nazivaju i ***paralelni distribuirani procesni sistemi***.

Neuronske mreže

- Glavna svrha neuronske mreže jest modeliranje osnovnih organizacijskih principa funkcioniranja centralnog nervnog sistema.
- Neuron predstavljaju osnovnu ćeliju centralnog nervnog sistema koja obrađuje i povezuje informacije iz različitih dijelova tijela.
- Neuron imaju važnu ulogu u ljudskoj obradi osjetilima dobivenih informacija, kretanju, upravljanju i kognitivnim sposobnostima (razmišljanje, učenje, adaptacija, percepcija, itd.).
- Može se slobodno reći da su ljudsko ponašanje i njegove aktivnosti direktna posljedica djelovanja neurona.

Neuronske mreže

- Prvi rad iz područja neuronskih mreža objavili su McCulloch i Pitts [McCulloch & Pitts, 1943] 1943 godine dajući prikaz apstraktnog modela jednostavnog biološkog neurona.
- Ovaj neuron je imao konačan broj ulaza i jedan izlaz. Ulazi su karakterizirani **pobuđujućim** (+1) i **umirujućim** (-1) stanjima, neuron ima **unutarnji prag osjetljivosti** i **prijenosnu (aktivacijsku) funkciju** koja je binarna.
- Bilo je jasno da je sa mnoštvom ovakavih neurona moguće modelirati ljudski mozak.
- Premda je njihov model bio prejednostavan da oponaša ljudske sposobnosti, on je bio inspiracija i poticaj drugima da koriste neuronsku mrežu logičkih elemenata za gradnju nečega što se danas naziva digitalni računar.

Neuronske mreže

- Sistemi upravljanja u kojima ulogu regulatora obavljaju neuronske mreže nazivaju se **sistemi upravljanja temeljeni na učenju**, ili kraće **sistemi upravljanja s učenjem** (engl. Learning Control Systems).
- Opće svojstvo upravljačkih neuronskih struktura je **neovisnost o modelu kojim se upravlja** (engl. model-free control), kao i kod neizrazitih sistema.
- U ovom slučaju, sistem upravljanja može **promijeniti tip upotrebljenog regulatora** ili **njegove parametre nakon faze učenja** kada postojeći regulator ne obavlja zadovoljavajuće određene radnje.
- Ovo ima posebnu važnost i primjenu kod sistema čije **karakteristike procesa nisu unaprijed poznate** ili kada se **djelovanje okoline mijenja tijekom rada** (nepoznato djelovanje okoline).

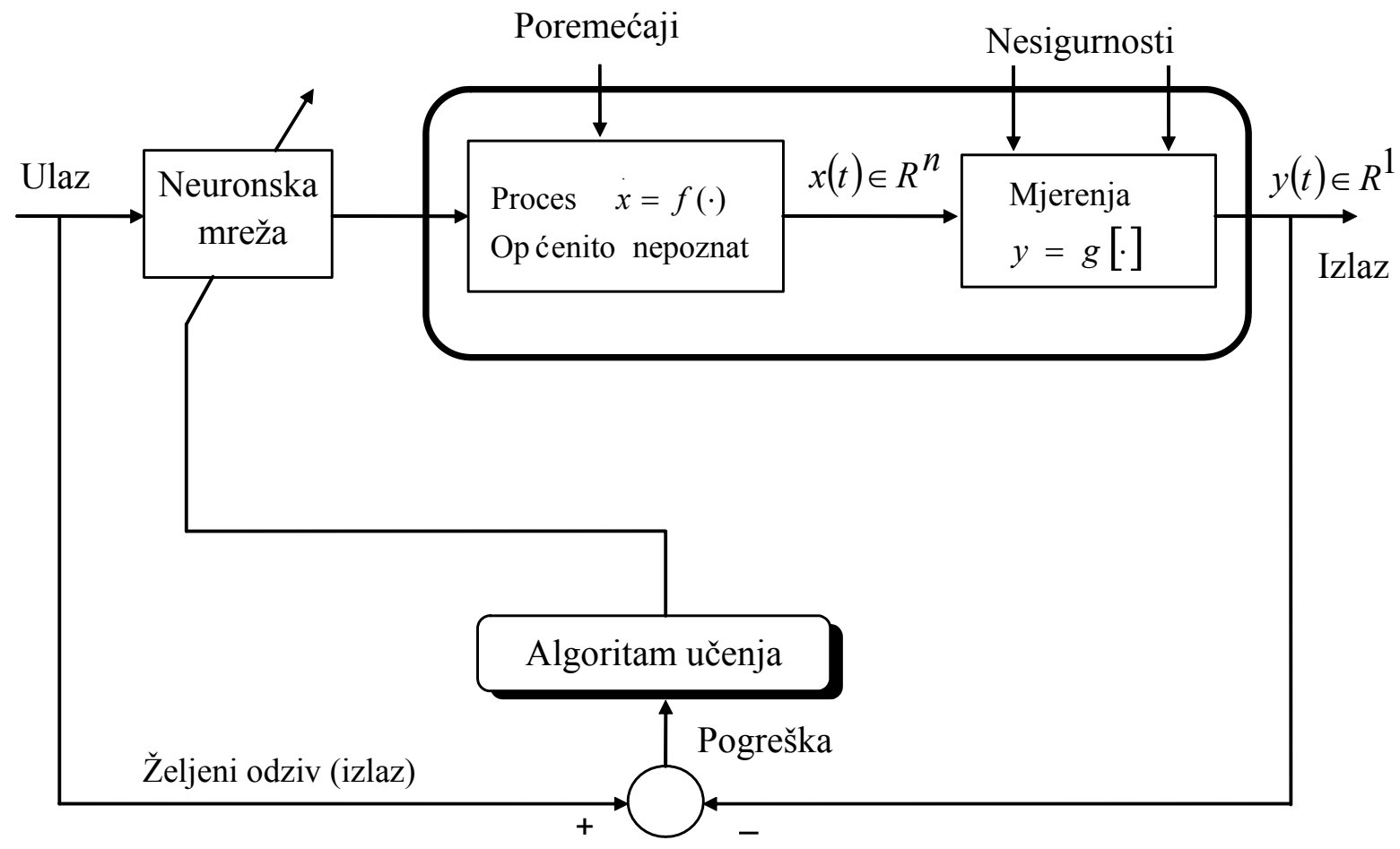
Neuronske mreže

- S druge strane, sistem temeljen na učenju određuje vrijednosti parametara neuro regulatora s ciljem **postizanja optimalnih performansi za zadane radne uvjete.**
- Neuronski upravljački mehanizmi su također korisni u upravljanju složenim sistemima i izvršavanju zadataka u nestrukturiranoj okolini.
- **Sistemi s učenjem imaju sposobnost poboljšavanja vlastitih performansi tokom budućeg rada na osnovu informacija koje su se dogodile u prošlosti.**
- Struktura neuronskog sistema učenja prikazana je na sljedećem slajdu.

Neuronske mreže

Model neuronskog učenja i upravljanja

Neuronske mreže

- Neuronski algoritmi učenja temelje se na **podešavanju sinaptičkih težina u skladu s odgovarajućim kriterijem**.
- Postoje općenito dva kriterija, prvi temeljen na **minimizaciji pogreške nastale zbog odstupanja stvarnog izlaza u odnosu na onaj koji se želi postići**, a drugi **u odnosu na izlaz sistema upravljanja**.
- U prvu grupu algoritama učenja spada metoda *najmanjih kvadrata* (engl. *least-mean square*, LMS), a u drugu grupu *Hebbian* metoda.
- Postoji mnogo vrsta neuronskih mreža koje se međusobno mogu razlikovati po **modelu neurona od kojih su građene**, po **načinu organizacije neurona unutar neuronske mreže** i **primijenjenom algoritmu učenja**.

Neuronske mreže

- Najopćenitija podjela neuronskih mreža jest na:
 - **Statičke**
 - **Dinamičke**
 - **Neizrazite (Fuzzy)**
 - **Nekonvencionalne**
- Statičke neuronske mreže sadrže skalarne težinske koeficijente povezane samo u **unaprijednoj vezi**, odnosno vezi gdje **nema elemenata kašnjenja**.
- Zbog toga se ove mreže nazivaju i **unaprijedne** (*engl. feedforward*).
- Kod takvih mreža, budući da nemaju dinamičke memorije, odziv (izlaz) mreže ovisi samo od **trenutnih ulaza i skalarnih težinskih koeficijenata**.
- Zbog nepostojanja povratnih veza ove mreže su inherentno stabilne.

Neuronske mreže

- Za razliku od statičkih, **dinamičke neuronske mreže u svojoj strukturi sadrže povratne veze**, odnosno, u povratnim vezama se nalaze skalarne težine zajedno s elementima kašnjenja (memorijski elementi).
- Izlaz dinamičkih mreža ovisi i od **prošlih izlaza**, a ne samo od trenutnih što je slučaj sa statičkim mrežama. Iz kratkog opisa statičkih i dinamičkih mreža jasno je da se one razlikuju po modelu gradivnih neurona i načinu prostiranja signala kroz mrežu.
- **Neizrazite neuronske mreže** su mreže u kojima je ugrađena neizrazita logika.
- Neizrazite neuronske mreže mogu biti statičke i dinamičke. Razlog njihovog izdvajanja iz statičkih, odnosno dinamičkih mreža jest nagli trend istraživanja integracije neizrazite logike i neuronskih mreža.

Neuronske mreže

- Glavnu novost koju unosi neizrazita logika je **mehanizam zaključivanja** što zajedno sa karakteristikama neuronskih mreža, kao što su učenje, adaptacija, paralelizam, tolerancija pogreške, daje dodatna poboljšanja.
- Ova poboljšanja omogućuju rješavanja problema složenosti, promjenjivosti i nelinearnosti sustava upravljanja.
- **Nekonvencionalne neuronske mreže** temelje se na konceptu fenomena histereze (*engl. hysteresis phenomen*) i na principu rada maloga mozga (*engl. Cerebellar Model Articulation Controller-CMAC*).
- CMAC mreže aproksimiraju nelinearnu funkciju uz pomoć kodiranja.

Neuronske mreže

- Moguća je i druga podjela neuronskih mreža po načinu prostiranja sinaptičkih veza:
 - **samo unaprijedno** (statičke neuronske mreže),
 - **samo lateralno** (Aditivne, Hopfieldove i shuntirajuće neuronske mreže),
 - **topološki određeno** (LVQ mreže),
 - **unaprijedno/povratno** (BAM i ART mreže)
 - **mješovito** (cellularne, mreže sa elemtima kašnjenja (time delay) i counterpropagation) prostiranje sinaptičkih veza.

Neuronske mreže

Glavne značajke neuronskih mreža

- Neuronske mreže u svojoj strukturi imaju veliki broj neurona povezanih preko prilagodljivih skalarnih težina, organiziranih u čvrstoj paralelnoj strukturi. Zbog ovog visokog paralelizma neuspjeh nekoliko neurona ne uzrokuje odgovarajuće djelovanje na performanse sistema u cjelini. Ta karakteristika je poznata kao **tolerancija na kvarove** (*engl. fault-tolerance*).
- Glavna snaga neuronskih mreža leži u njihovoj sposobnosti **učenja** i **adaptacije** (prilagođavanja). Sposobnost učenja i adaptacije u odnosu na okolinu znači da se neuronski modeli mogu baviti sa nepreciznim podacima i slabo definiranim situacijama.

Neuronske mreže

Glavne značajke neuronskih mreža

- Najvažnija karakteristika neuronskih mreža je njihova sposobnost da **aproksimiraju bilo koju nelinearnu kontinuiranu funkciju do željenog stupnja tačnosti**. Ova sposobnost ima korisno djelovanje kod modela nelinearnih sistema u sintezi nelinearnih regulatora.
- Neuronske mreže mogu imati **više ulaza i više izlaza**, te su jednostavno primjenjive kod multivarijabilnih sistema.
- **Sklopovska realizacija** neuronskih mreža je moguća u VLSI tehnologiji.

Neuronske mreže

Primjena neuronskih mreža

- Neka od područja primjene neuronskih mreža su:
 - **Prepoznavanje uzoraka i klasifikacija.**
 - **Obrada slika.**
 - **Identifikaciju sistema.**
 - **Upravljanje sistemima.**
 - **Obradu signala.**

13.1. Model neurona

Bioški model neurona

- Ljudski mozak se sastoji od 10^{11} neurona, koji su međusobno povezani u složenu mrežu sa otprilike 10^{15} međusobnih veza.
- Ovako gusto povezana mreža neurona osigurava izuzetno veliku računarsku i memorijsku moć ljudskog mozga.
- Sve čovjekove aktivnosti i njegovo ponašanje uvjetovane su procesima koji se zbivaju unutar ove moćne biološke neuronske mreže.
- Biološki neuron, kao osnovna gradivna jedinica neuronske mreže, ima mogućnost **primanja signala izvana** (od drugih neurona i/ili osjetilnih organa), **obrade signala** i **slanja rezultata obrade** prema drugim neuronima i/ili osjetilnim organima.

Model neurona

Biološki model neurona

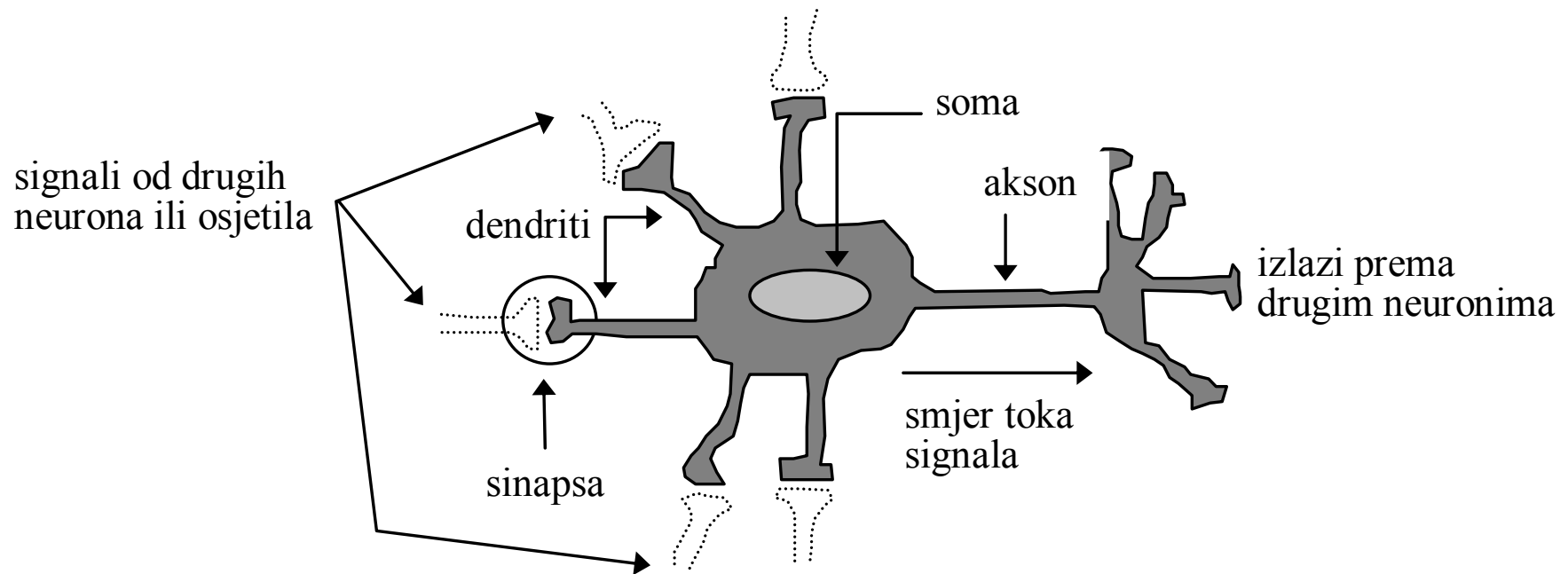
- Sa stajališta obrade informacija (signala), neuron se sastoji od :
 - **dendrita** - područje primanja informacija iz drugih neurona,
 - **tijela stanice** (soma) - skuplja i kombinira informacije koje se primaju iz drugih neurona,
 - **aksona** - predstavlja vlakno (nit) preko koje neuron prenosi informacije ka drugim neuronima.
- Tačka spoja aksona jednog neurona sa dendritama drugih neurona zove se **sinapsa**.
- Akson jednog neurona formira **sinaptičke veze** sa mnoštvo drugih neurona.
- Drugim riječima, neuroni su međusobno povezani sinapsama

Model neurona

Biološki model neurona

- Impulsi, koji se generiraju u tijelu neurona, putuju kroz akson do sinapsi.
- Ovisno o efikasnosti svakoga pojedinačnoga sinaptičkoga prijenosa, signali različita intenziteta dolaze do dendrita.

Model neurona

Biološki model neurona

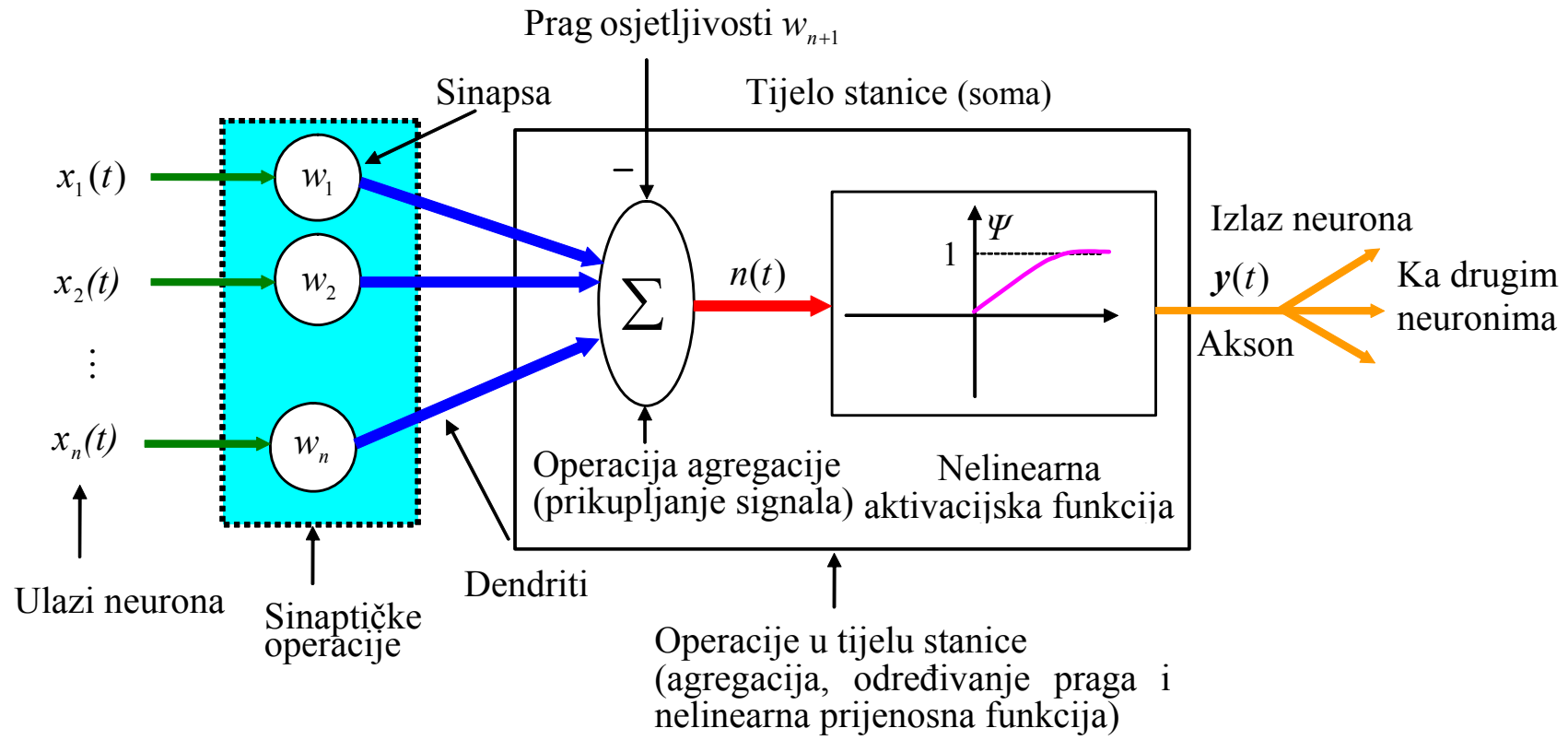
- Signali se od sinapse dendritima prosljeđuju do tijela neurona, gdje se prikupljaju i obrađuju.
- Ovi signali mogu za tijelo neurona biti **pobuđujući** (excitatory) ili **smirujući** (inhibitory).
- Matematički gledano, pobuđujući i smirujući signali imaju suprotan predznak.
- Ako je njihova kumulativna vrijednost tokom kratkog vremenskog intervala **veća od praga osjetljivosti neurona** (threshold value), **tijelo neurona generira impulse**, tzv. **aktivacijske potencijale**, koji se šalju duž aksona prema drugim neuronima, a ako je manja, neuron ostaje nepobuđen i ne generira impulse.
- Drugim riječima, **tijelo neurona prima paralelno informacije iz drugih neurona preko sinapsi i dendrita, zatim ih prenosi na zajednički izlaz preko aksona i dalje prema drugim neuronima.**

Model neurona

Matematički model neurona

- Na temelju prethodnih definicija načinjen je matematički model neurona.

Dvije vrste matematičkih operacija: sinaptičke i somatske (u tijelu stanice neurona)

Model neurona

Matematički model neurona

- Sinapsa prima ulazne signale izvana ili od drugih neurona i otežava ih težinskim koeficijentima w_i , odnosno **sinaptička operacija** je predstavljena *množenjem svakog ulaznog signala sa sinaptičkim težinskim koeficijentom w_i .*
- Tijelo neurona obavlja tri operacije (somatske operacije): *prikupljanje (zbrajanje) otežanih ulaznih signala, uspoređivanje zbroja otežanih signala sa pragom osjetljivosti i generiranje nelinearne aktivacijske funkcije.*
- Sinaptička operacija + prve dije somatske operacije = operacija konfluencije
- Ako je zbroj otežanih signala veći od praga osjetljivosti nelinearna aktivacijska funkcija generira izlazni signal y , a ako je manji, izlaz neurona je jednak nuli.

Model neurona

Matematički model neurona

- Ulazni signal aktivacijske funkcije jednak je:

$$n(t) = \sum_{i=1}^n w_i(t)x_i(t) - w_{n+1}$$

gdje su:

$\mathbf{x}(t) = [x_1(t), \dots, x_n(t)]$ - vektor ulaznih signala

$\mathbf{w}(t) = [w_1(t), \dots, w_n(t)]$ - vektor sinaptičkih težinskih koeficijenata

w_{n+1} - prag osjetljivosti neurona

$n(t)$ - izlaz operacije konfluencije, odnosno mjera sličnosti ulaznih signala sa sinaptičkim težinskim koeficijentima

Model neurona

Matematički model neurona

- Izlaz neurona je opisan aktivacijskom funkcijom:

$$y(t) = \Psi(n(t))$$

- Nelinearna aktivacijska funkcija je najčešće sigmoidnog oblika – **ovo je nužno jer sa linearnim preslikavanjem nema učenja!!!**
- Ako je zbroj otežanih signala w_{n+1} veći od praga osjetljivosti nelinearna aktivacijska funkcija Ψ generira izlazni signal y , a ako je manji, izlaz neurona je jednak nuli.
- Ako se vektor ulaza proširi članom $x_{n+1} = 1$, moguće je napisati:

$$n(t) = \mathbf{w}^T(t) \mathbf{x}(t)$$

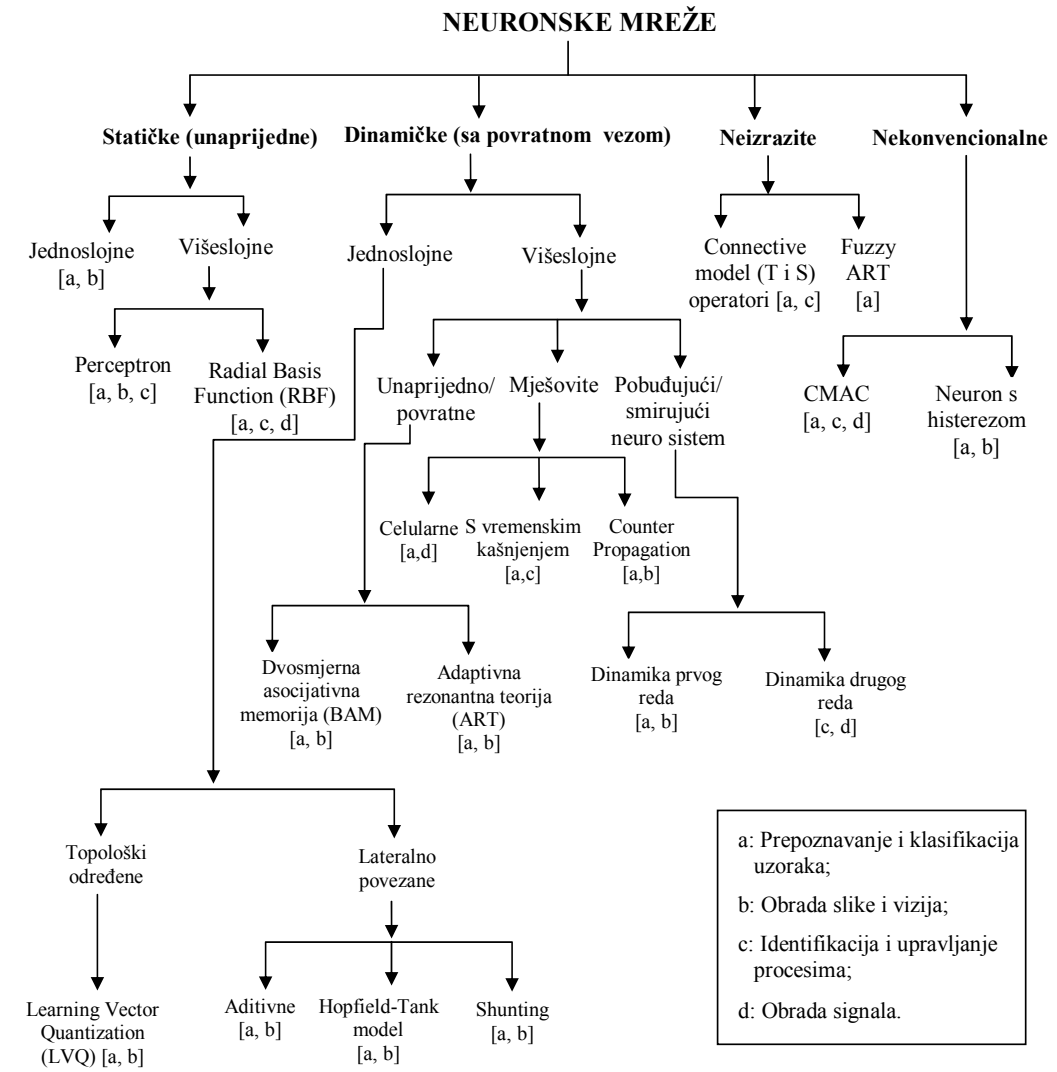
$$\mathbf{x}(t) = [x_1(t), \dots, x_n(t), x_{n+1}]$$

$$\mathbf{w}(t) = [w_1(t), \dots, w_n(t), -w_{n+1}]$$

13.2. Model neuronske mreže

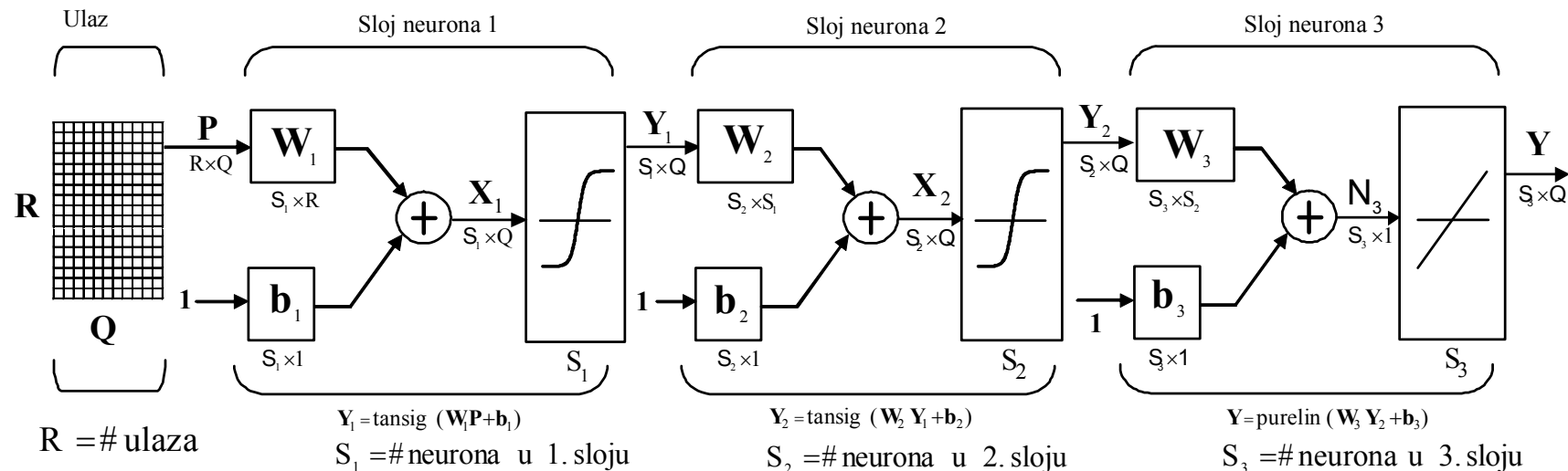
Klasifikacija neuronskih mreža

Model neuronske mreže

Višeslojna statička mreža

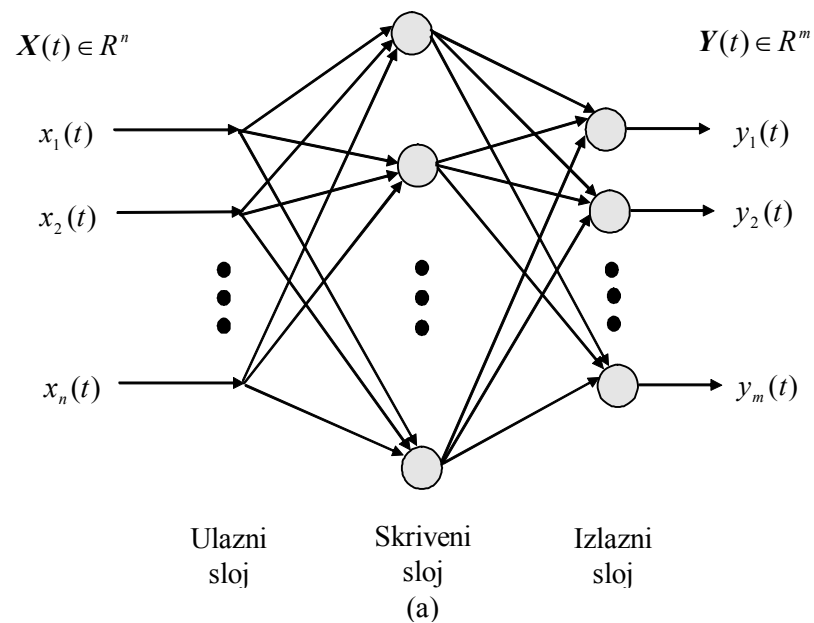
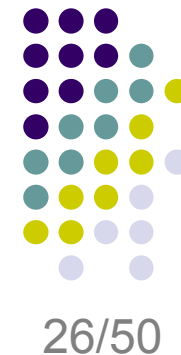
- U nastavku će se razmatrati višeslojna statička mreža koja koristi BP (Backpropagation) algoritam učenja ili algoritam povratnog prostiranja izlazne pogreške.
- Primjer troslojne statičke mreže sa dva skrivena i jednim izlaznim slojem.
- U skrivenom sloju se koriste tansigmoidalni, a u izlaznom linearni neuroni.

Model neuronske mreže

Višeslojna statička mreža

- Računanje izlaza mreže

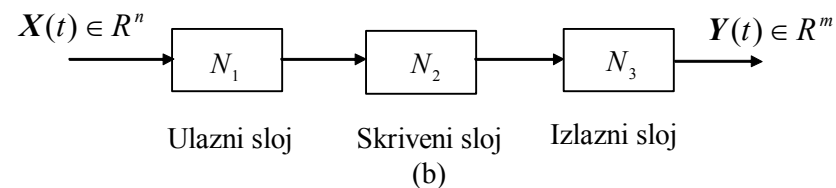

Izlaz mreže:

$$Y(t) = N_3[N_2[N_1[X(t) \in R^n]]] \in R^m$$

Odnosno, korištenjem operacija konfluencija i nelinearnog preslikavanja:

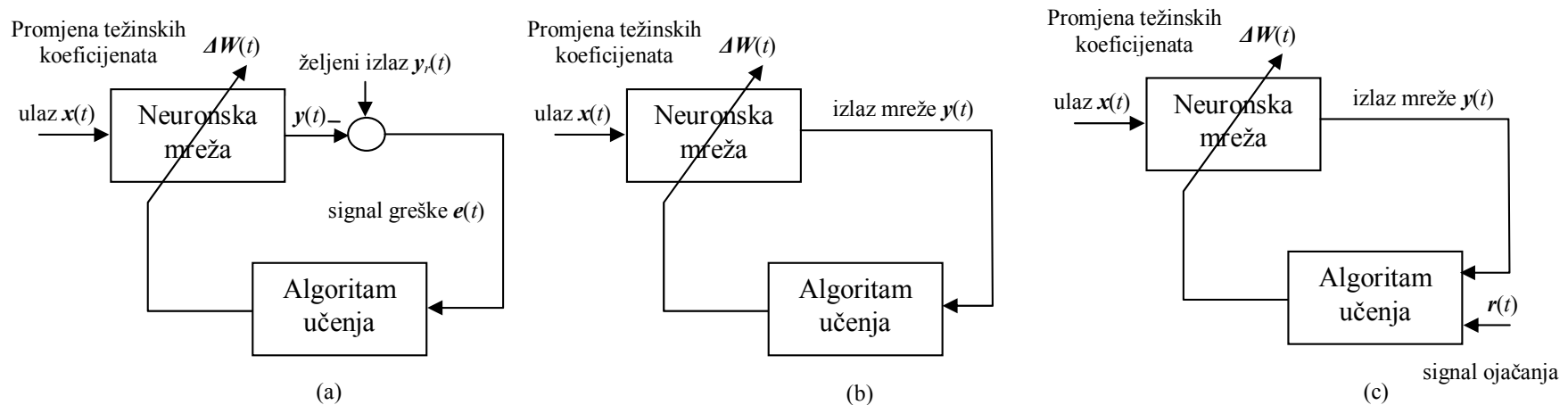
$$Y(t) = \Psi^3[W_a^3(t) \odot \Psi^2[W_a^2(t) \odot \Psi^1[W_a^1(t) \odot X_a(t)]]]$$

Model neuronske mreže

Algoritmi učenja

- Algoritmi učenja neuronskih mreža temelje se na podešavanju sinaptičkih težina u skladu s odgovarajućim kriterijem.
- Tri vrste algoritama učenja:
 - algoritmi temeljeni na pogreški (npr. LMS),
 - algoritmi temeljeni na izlazu mreže (npr. Hebbian učenje)
 - algoritmi s pojačanim učenjem (RL)

Model neuronske mreže

BP algoritam učenja

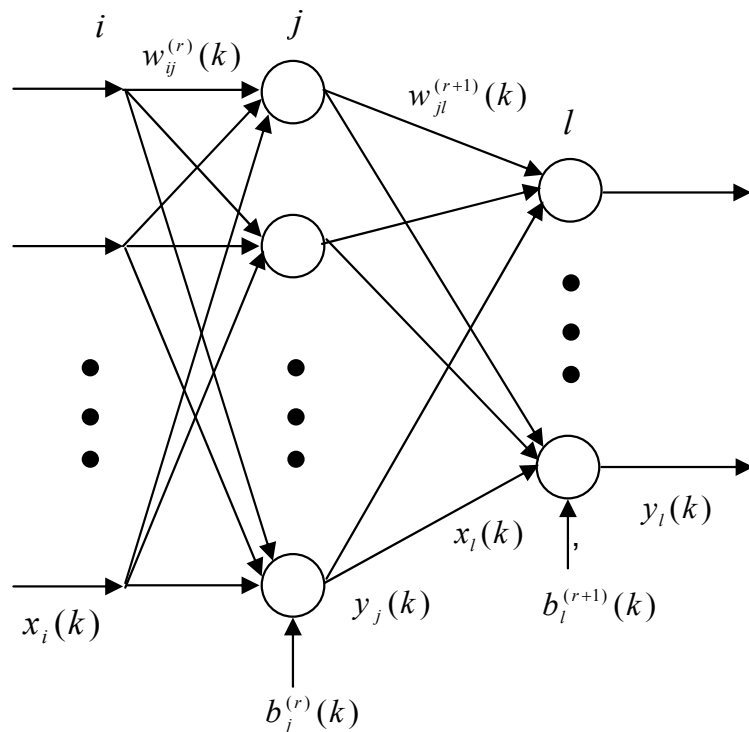
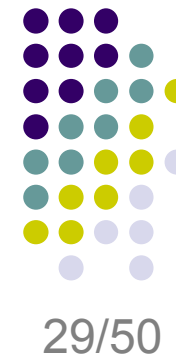
- BP metoda predstavlja generalizaciju metode najmanjih kvadrata za višeslojne statičke mreže.
- BP algoritam provodi se kroz niz epoha, pri čemu se u svakoj epohi provodi niz iteracija u kojima se mreži dovode uzorci iz skupa za učenje, a svaka iteracija je sastavljena od slijedećih koraka:
 - **Korak 1.** Računanje izlaznih vrijednosti neurona; smjer računanja je od prvog sloja prema zadnjem sloju.
 - **Korak 2.** Računanje greški svakog neurona; smjer računanja je od zadnjeg sloja prema drugom sloju (ne računa se za prvi sloj).
 - **Korak 3.** Korigiranje vrijednosti skalarnih težina; smjer provođenja korekcija je proizvoljan.

Model neuronske mreže

BP algoritam učenja

- BP metoda predstavlja generalizaciju metode najmanjih kvadrata za višeslojne statičke mreže.

Dvoslojna statička neuronska mreža.

Mjera za grešku učenja definira se kao:

$$E(\mathbf{w}, k) = \frac{1}{2} \sum_{p=1}^P \sum_{l=1}^m (y_{dl}(k) - y_l(k))^2$$

Podlašavanje vektora skalarnih težina u smjeru najbržeg spusta niz površinu E :

$$w = w + \Delta w = w - \eta \Delta E(w)$$

$$\Delta E(w) = \left[\frac{\partial E}{\partial w_0}, \frac{\partial E}{\partial w_1}, \dots, \frac{\partial E}{\partial w_n} \right]$$

Model neuronske mreže

BP algoritam učenja

30/50

- 1) Inicijalizacija sinaptičkih težinskih koeficijenata i pomaka u svim slojevima mreže.
- 2) Postavljanje ulaznih i ciljnih željenih izlaza:

$$\mathbf{x} = x_1, \dots, x_n$$

$$\mathbf{y}_d = y_{d1}, \dots, y_{dm}$$

- 3) Za svaki par $(\mathbf{x}, \mathbf{y}_d)$ primjera za učenje potrebno je provesti slijedeću proceduru:

- a) Izračunati izlaznu vrijednost mreže y_l za zadani vektor ulaznih vrijednosti \mathbf{x} :

$$y_l(k) = f_l(x_l(k))$$

x_l ulaza l -tog neurona izlaznog sloja: $x_l(k) = \sum_{i=1}^n w_{il}^{(r+1)}(k)y_j(k) + b_l^{(r+1)}(k)$

izlaz neurona skrivenog sloja: $o_j(k) = \varphi_j\left(\sum_{i=1}^n w_{ij}^{(r)}(k)x_i(k) + b_j^{(r)}(k)\right)$

Model neuronske mreže

BP algoritam učenja

b) Za svaki izlazni neuron l izračunati pogrešku:

$$\varepsilon_l^{(r+1)}(k) = (y_{dl}(k) - y_l(k)) f_l'(x_l(k))$$

c) Za svaki j -ti neuron skrivenog sloja izračunati pogrešku:

$$\varepsilon_j^{(r)}(k) = \varphi_j'(x_j(k)) \sum_l \varepsilon_l^{(r+1)}(k) w_{jl}^{(r+1)}$$

4) Modifikacija sinaptičkih težinskih koeficijenata i pomaka:

a) za izlazni sloj

$$w_{jl}^{(r+1)}(k+1) = w_{jl}^{(r+1)}(k) + \eta \varepsilon_l^{(r+1)}(k) y_l(k)$$

$$b_l^{(r+1)}(k+1) = b_l^{(r+1)}(k) + \eta b_l^{(r+1)}(k)$$

b) za skriveni sloj

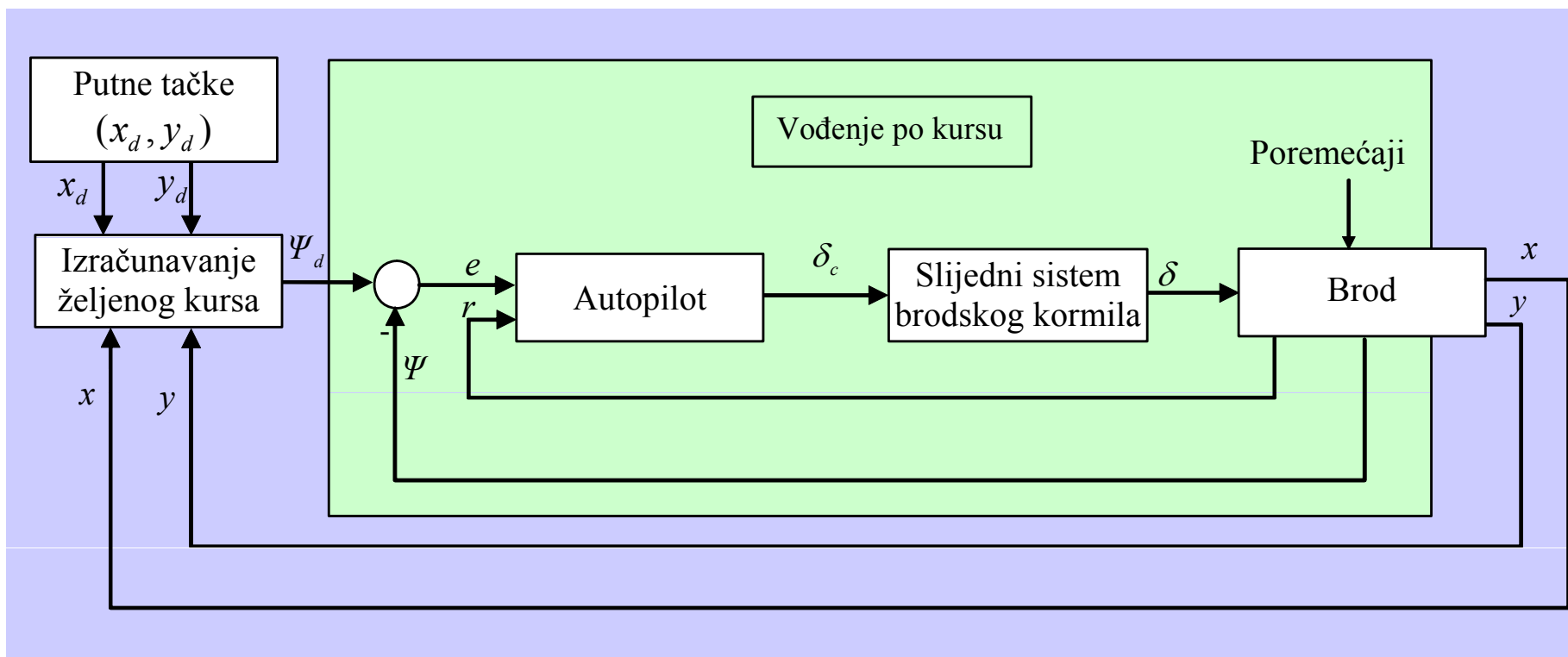
$$w_{ij}^{(r)}(k+1) = w_{ij}^{(r)}(k) + \eta \varepsilon_j^{(r)}(k) x_i(k)$$

$$b_j^{(r)}(k+1) = b_j^{(r)}(k) + \eta \varepsilon_j^{(r)}(k)$$

5) Postupak se ponavlja dok mreža ne klasificira sve vektore iz skupa za učenje.

13.3. Sinteza neuronskog regulatora

Primjer vođenja broda po kursu i trajektoriji

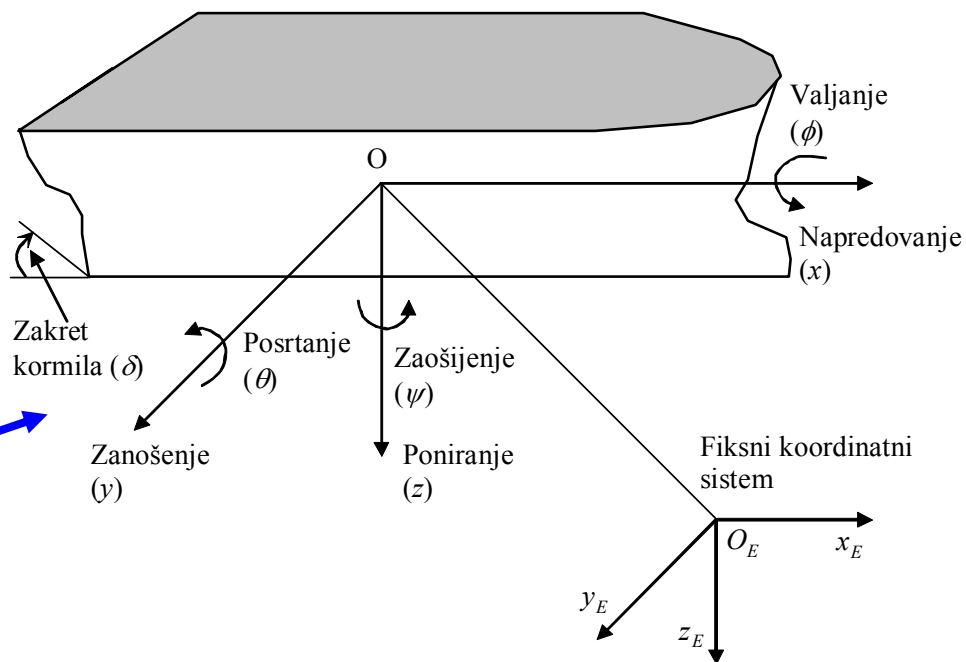

Sinteza neuronskog regulatora

Model broda

Brod kao plovni objekat - 6 DOF

Koordinatni sistemi vezani za brod i za Zemlju.

STUPNJEVI SLOBODE		SILE I MOMENTI	LINIJSKE I UGAONE BRZINE	POZICIJE I EULEROVI UGLOVI
1	kretanje u pravcu x osi (<i>napredovanje - surge</i>)	X	u	x
2	kretanje u pravcu y osi (<i>zanošenje - sway</i>)	Y	v	y
3	kretanje u pravcu z osi (<i>poniiranje - heave</i>)	Z	w	z
4	rotacija oko x osi (<i>valjanje - roll</i>)	K	p	ϕ
5	rotacija oko y osi (<i>posrtanje - pitch</i>)	M	q	θ
6	rotacija oko z osi (<i>zaošijenje - yaw</i>)	N	r	ψ

Sinteza neuronskog regulatora

Model broda

Nelinearna jednačba kretanja broda (6DOF):

$$\mathbf{B}\dot{\mathbf{v}} + \mathbf{C}(\mathbf{v})\mathbf{v} + \mathbf{D}(\mathbf{v})\mathbf{v} + \mathbf{g}(\boldsymbol{\eta}) = \boldsymbol{\tau}$$

odnosno,

$$\begin{aligned} m[\dot{u} - vr + wq - x_G(q^2 + r^2) + y_G(pq - \dot{r}) + z_G(pr + \dot{q})] &= X \\ m[\dot{v} - wp + ur - y_G(r^2 + p^2) + z_G(qr - \dot{p}) + x_G(qp + \dot{r})] &= Y \\ m[\dot{w} - uq + vp - z_G(p^2 + q^2) + x_G(rp - \dot{q}) + y_G(rq + \dot{p})] &= Z \\ I_x \dot{p} + (I_z - I_y)qr + m[y_G(\dot{w} - uq + vp) - z_G(\dot{v} - wp + ur)] &= K \\ I_y \dot{q} + (I_x - I_z)rp + m[z_G(\dot{u} - vr + wq) - x_G(\dot{w} - uq + vp)] &= M \\ I_z \dot{r} + (I_y - I_x)pq + m[x_G(\dot{v} - wp + ur) - y_G(\dot{u} - vr + wq)] &= N \end{aligned}$$

Jednačbe kretanja u horizontalnoj ravnini (3DOF):

$$\begin{aligned} \text{Napredovanje (surge):} & \quad m(\dot{u} - vr - x_G r^2) = X \\ \text{Zanošenje (sway):} & \quad m(\dot{v} + ur - x_G \dot{r}) = Y \\ \text{Zaošijanje (yaw):} & \quad I_z \dot{r} + mx_G(\dot{v} + ur) = N \end{aligned}$$

Sinteza neuronskog regulatora

Model brodskog kormila

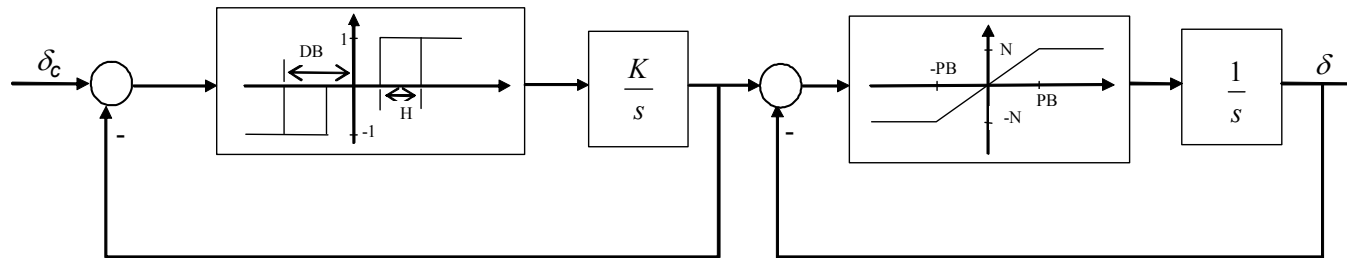
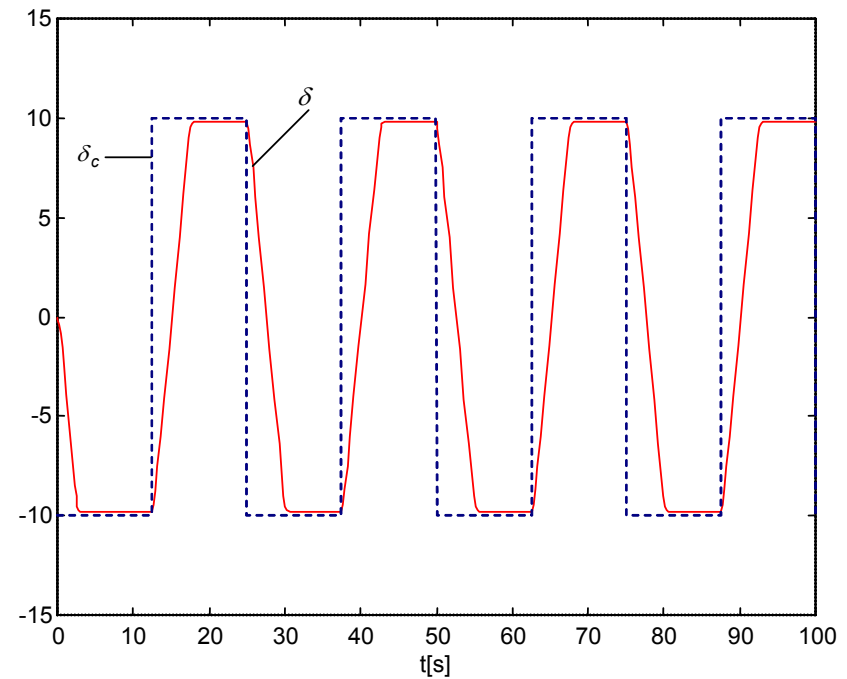

Tabela 1. Parametri kormilarskog stroja

Telemotor	Servo pojačalo kormila
DB=1°	PB=7°
H=0.8°	N=5°
K=4°/s	

$$\delta_{\max} = 35^\circ$$

$$2 \frac{1}{3} \left[\frac{\circ}{s} \right] \leq \left. \frac{d\delta}{dt} \right|_{\max} < 7 \left[\frac{\circ}{s} \right]$$

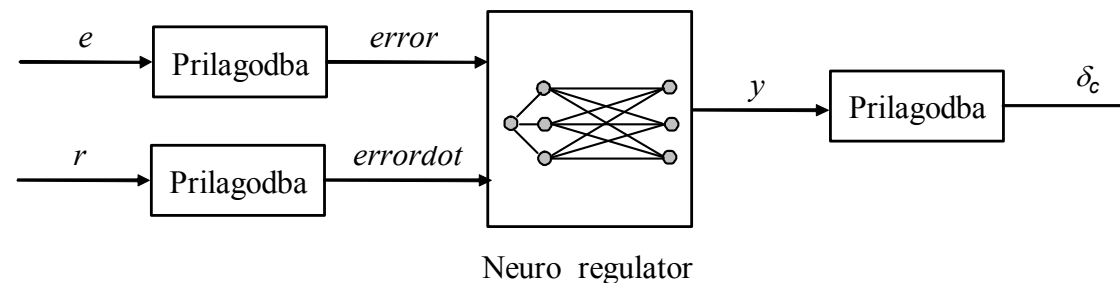
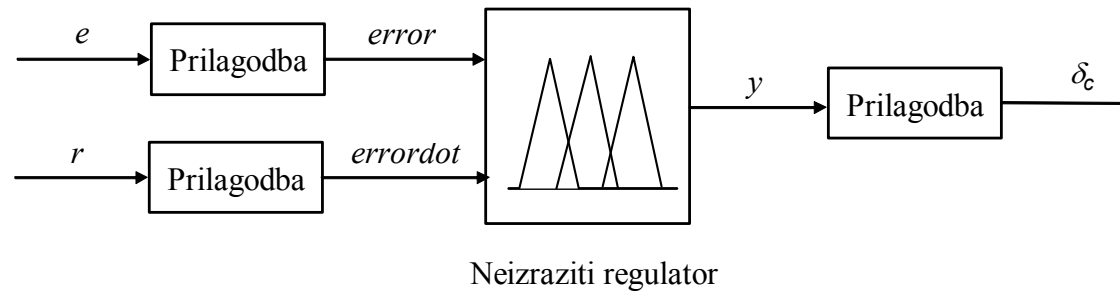

Vremenski odziv zakreta kormila.

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Pronalaženje vektora trenirajućih uzoraka (ulaz, izlaz) na temelju ponašanja već postojećeg neizrazitog regulatora.

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

Struktura neuronskog regulatora

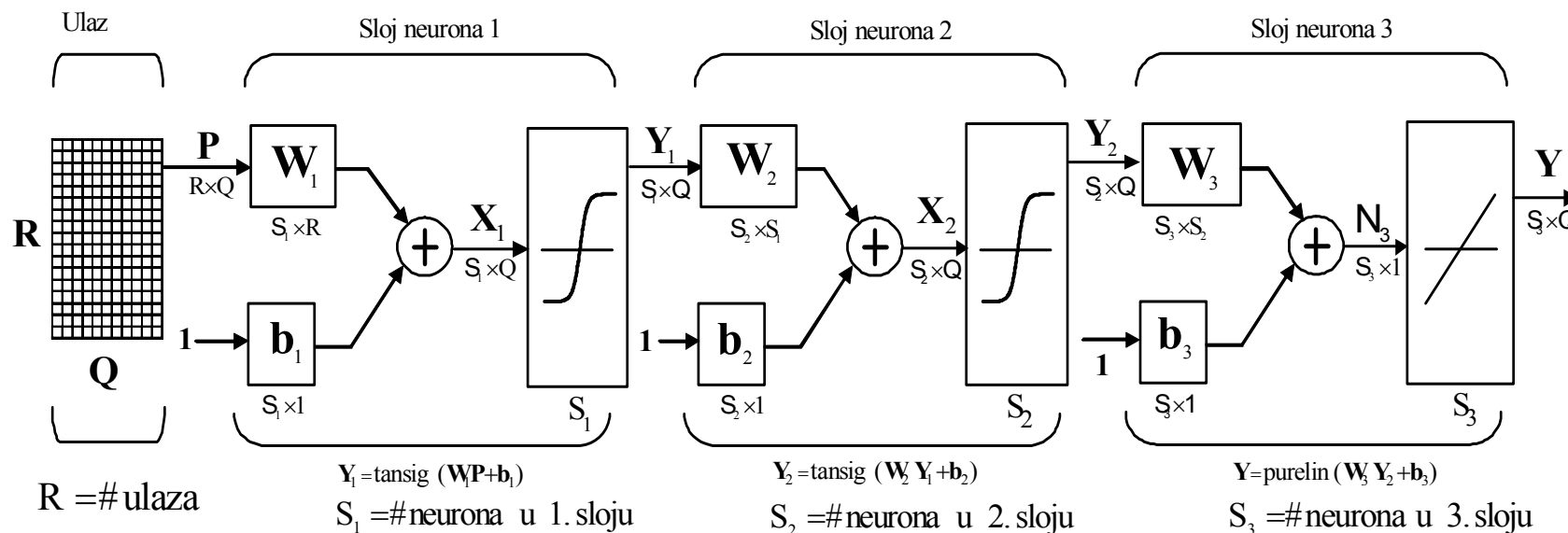
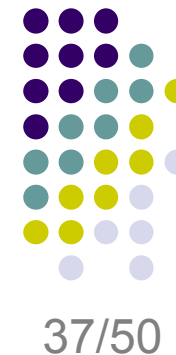

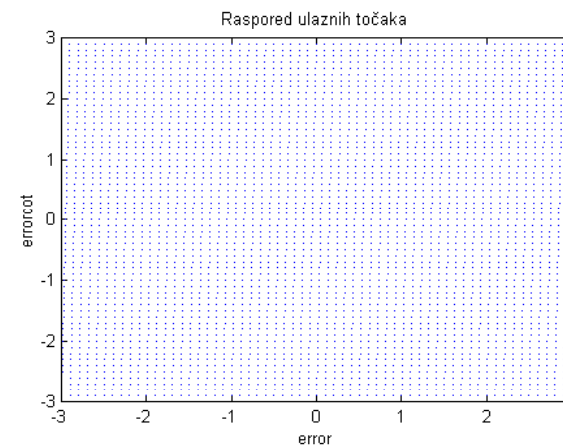
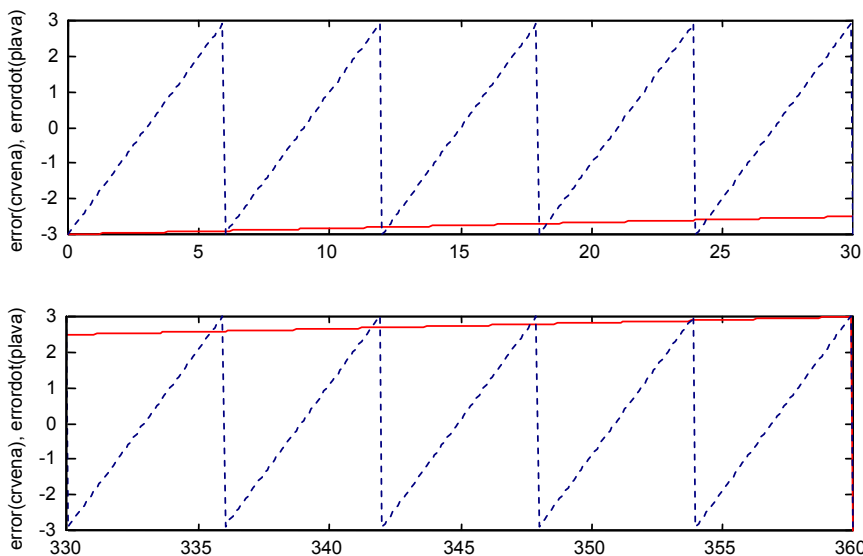
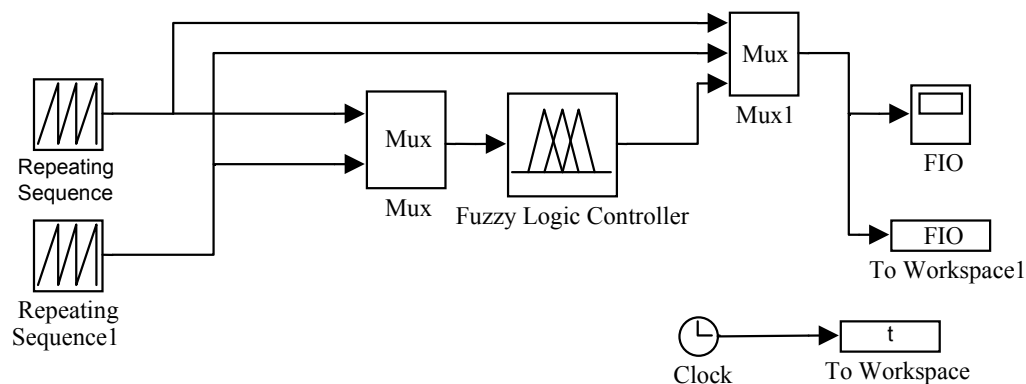
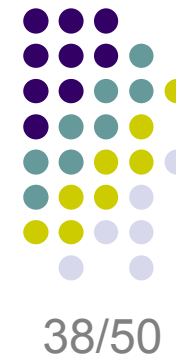
Tabela 2. Opis pojedinih slojeva predloženog autopilota

Sloj	Prijenosna funkcija	Podesivi parametri	# Neurona	Tip sloja
1	sigmoidna	$W_1(10 \times 4), b_1(10 \times 1)$	$S_1=10$	skriveni
2	sigmoidna	$W_2(10 \times 10), b_2(10 \times 1)$	$S_2=10$	skriveni
3	linearna	$W_3(1 \times 10), b_3(10 \times 1)$	$S_3=1$	izlazni

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Generiranje ulazno-izlaznih podataka

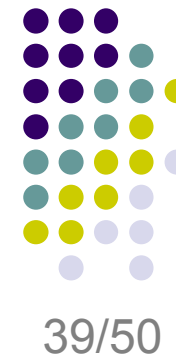

Vremenski dijagrami ulaznih signala error (-) i errordot(--).

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Kreiranje neuronske mreže


```
P=delaysig([FIO(:,1)'; FIO(:,2)'], 1);    % Formiranje paketa ulaznih vektora (error (k),errordot(k),  
                                           error(k-1), errordot(k-1))  
T=FIO(:,3)';                            % Formiranje paketa izlaznih vektora  
P=P(:,2:3601);                          % Odbacivanje prvog stupca matrice P  
T=T(:,2:3601);                          % Odbacivanje prvog stupca matrice T  
[R, Q]=size(P);                          % R=4 -broj ulaza mreže, Q=3600 - broj vektora u paketu  
  
S1=10;    % Broj neurona u prvom sloju  
S2=10;    % Broj neurona u drugom sloju  
S3=1;     % Broj neurona u izlaznom sloju  
net=newff([-3 3; -3 3; -3 3; -3 3],[S1 S2 S3], {'tansig' 'tansig' 'purelin'},'traingdx');  
           %1. sloj-tansig, 2. sloj-tansig, 3. sloj-purelin, metoda učenja(treniranja) - traingdx
```

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Treniranje neuronske mreže


```
net.performFcn = 'sse';           % funkcija performansi -SSE
net.trainParam.goal = 30;        % ukupna kvadratna pogreška izlaza (SSE)
net.trainParam.show = 10;       % Frekvencija prikaza rezultata u komandnom prozoru MATLAB-a
net.trainParam.epochs = 1000;   % Maksimalni broj epoha
net.trainParam.mc = 0.95;       % Momentna konstanta

[net,tr]=train(net,P,T);        % Treniranje mreže

W1=net.iw{1,1};
W2=net.lw{2,1};                 % Vektori skalarnih težina pojedinih slojeva mreže
W3=net.lw{3,2};

b1=net.b{1,1};
b2=net.b{2,1};                 % Vektori pomaka pojedinih slojeva mreže
b3=net.b{3,1};
```


Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Rezultati treniranja neuronske mreže – parametri mreže

epoha	996	997	998	999	1000
SSE	70.8816	70.8740	70.8661	70.8577	70.8489
$lr \cdot 10^{-4}$	5.4893	5.7638	6.0520	6.3546	6.6723

W_1			
0.5887	0.2896	-0.5185	0.0317
-1.0654	-1.2292	-1.1638	-0.5045
0.1123	0.0094	-0.8625	-0.5401
-0.5889	-0.4955	0.0533	-0.0428
0.5674	-0.0975	0.3750	0.5900
1.0550	-0.3547	0.6723	-0.0986
-0.4266	0.8188	0.4369	0.6680
0.4717	-0.7346	-0.1414	0.2317
0.7953	1.3550	1.5963	1.4861
-0.5961	-0.8289	-0.6352	0.4874

b_1	b_2	b_3
-2.4681	-1.8438	1.1970
1.4106	-1.0806	
-1.6125	-0.6124	
0.2511	-0.3104	
-0.1422	0.1332	
0.1613	-0.0856	
-0.1519	-0.6162	
1.5571	-0.9377	
-1.2918	1.4027	
-2.2391	1.1970	

Sinteza neuronskog regulatora

Treniranje (učenje) neuronske mreže

- Rezultati treniranja neuronske mreže – parametri mreže

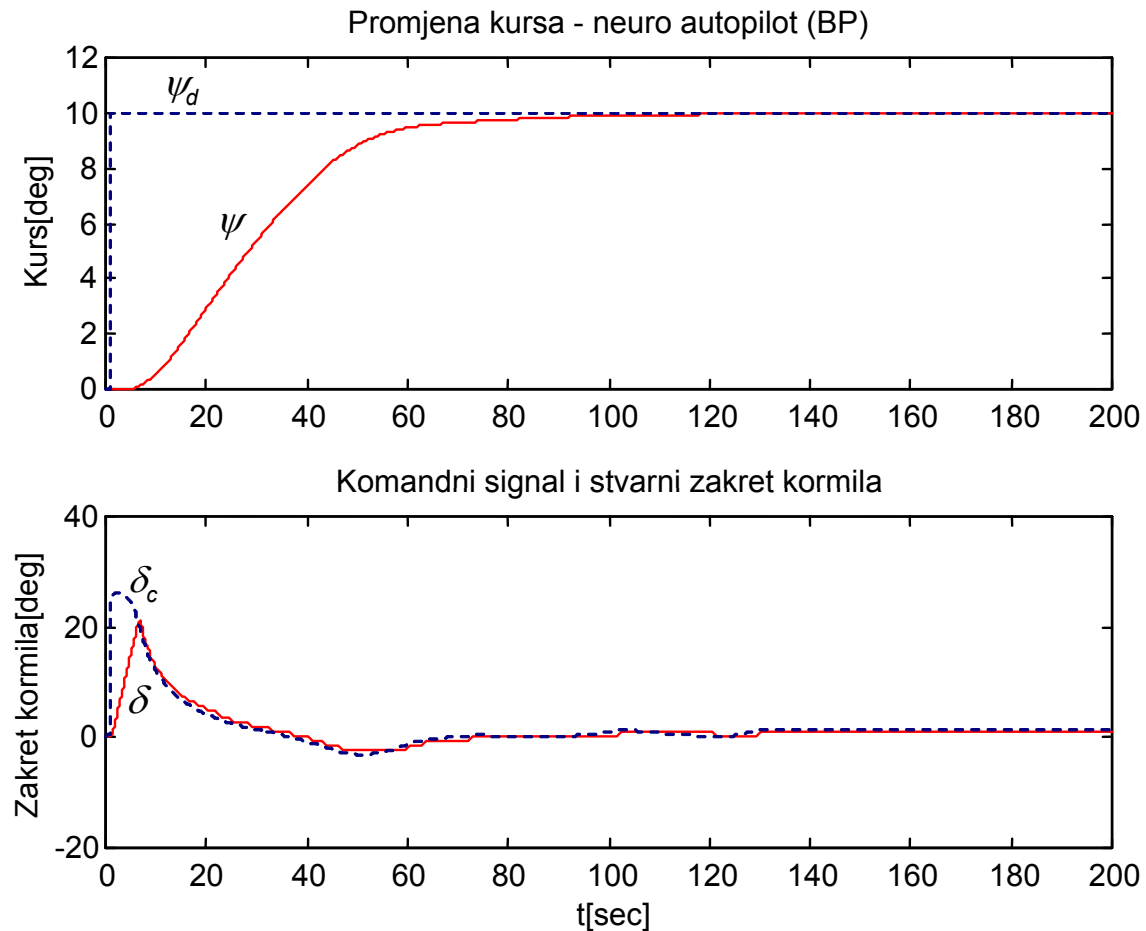
W_2									
0.7564	0.6706	0.8130	0.0006	-0.8840	-0.1647	-0.7071	0.5140	-0.2131	-0.4557
0.7359	0.4849	-1.0791	-0.7041	0.6872	0.3423	-0.7508	0.5288	0.6808	-0.8198
-0.0003	1.1776	-0.5379	0.4421	-0.9659	0.2933	-0.0354	-0.5899	0.4350	0.0780
-0.0655	0.1946	-0.4391	-0.1976	-0.1792	-0.9855	0.7060	-0.3825	0.9580	-0.3093
-0.1202	0.0865	0.4078	-1.1172	0.0935	0.6032	0.1642	-1.0209	-0.0620	-0.3942
-0.7888	-0.8230	-0.0718	0.7298	1.0978	0.2049	-0.0957	0.1546	0.7502	0.1946
-0.2822	-0.3592	-0.0599	-1.0497	-0.3695	-0.4358	0.7576	0.3542	-0.1888	-0.5226
-0.1504	-0.5084	0.6278	0.1050	-0.3532	0.8745	0.5782	-0.6796	0.7653	-0.0254
-0.0161	0.8516	-0.5239	0.5367	0.5531	-0.3581	-0.1355	-0.9543	-0.4163	-0.5284
1.0465	-1.4822	1.4669	-0.8998	0.4522	-0.1495	0.4403	-1.0342	1.4637	0.5102

W_3									
-0.2938	1.0180	-0.5233	0.2775	1.3459	-0.6431	0.8299	-0.6501	-0.2397	-0.0589

Sinteza neuronskog regulatora

Rezultati simulacija

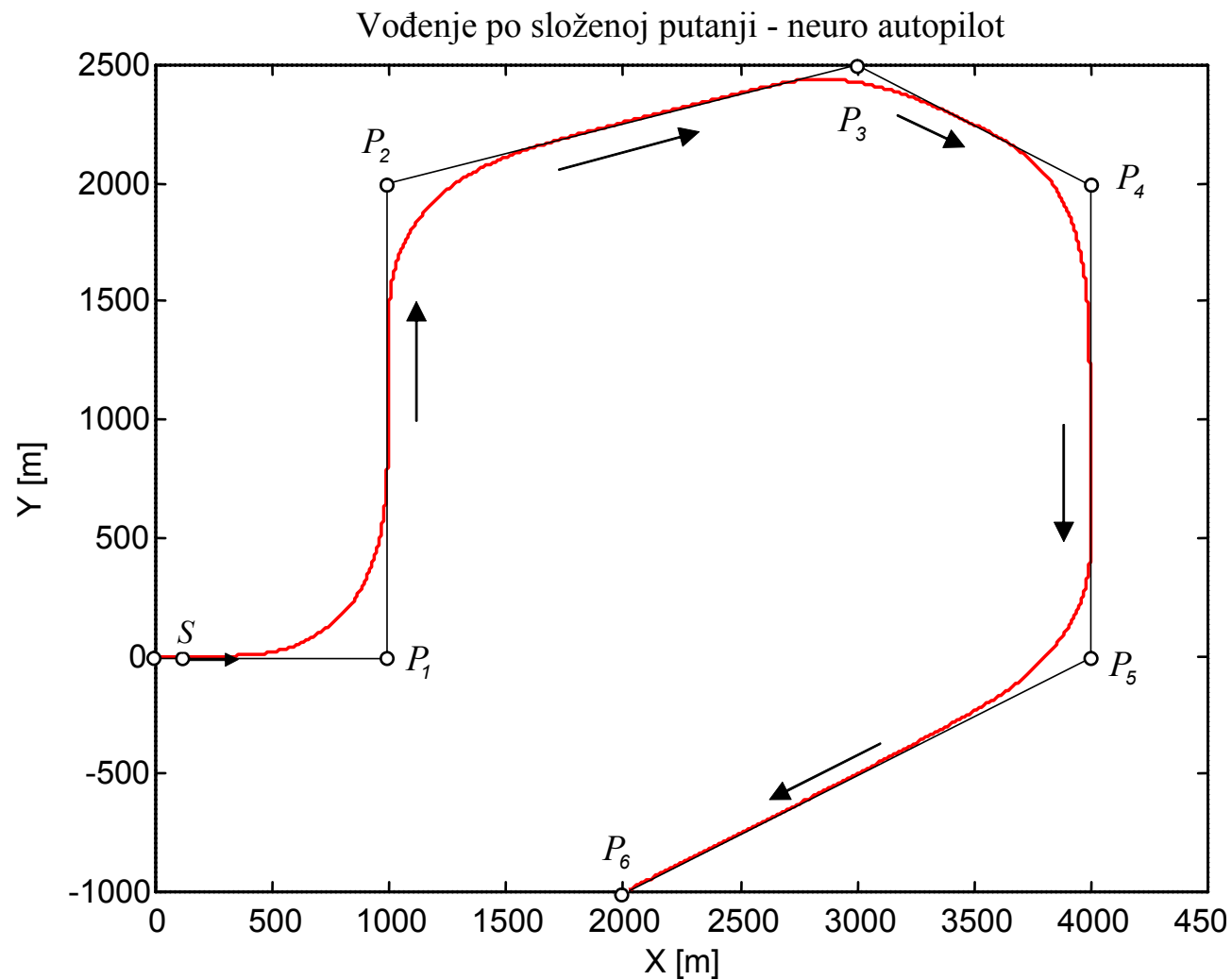
- Vođenje po kursu

Sinteza neuronskog regulatora

Rezultati simulacija

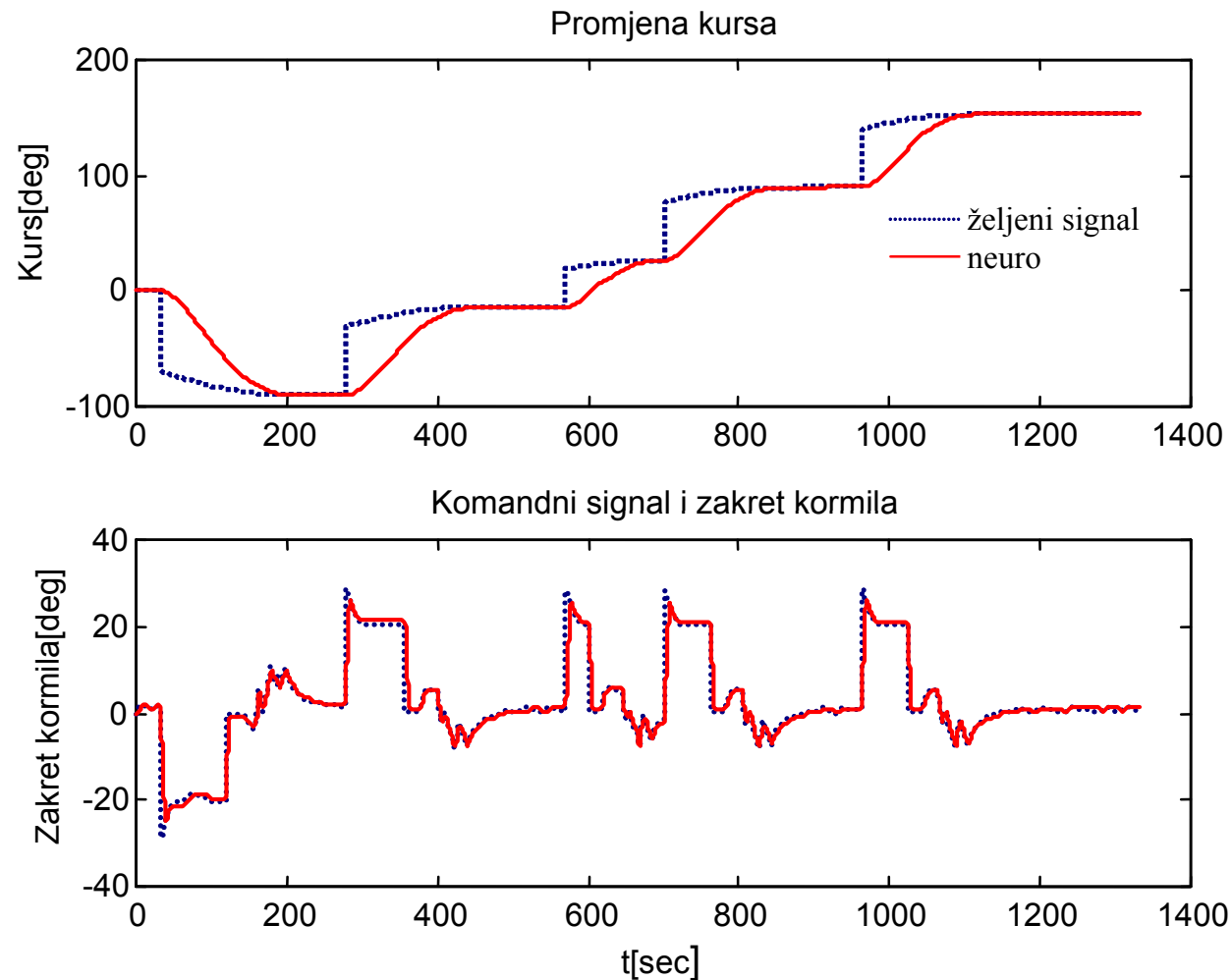
- Vođenje po trajektoriji

Sinteza neuronskog regulatora

Rezultati simulacija

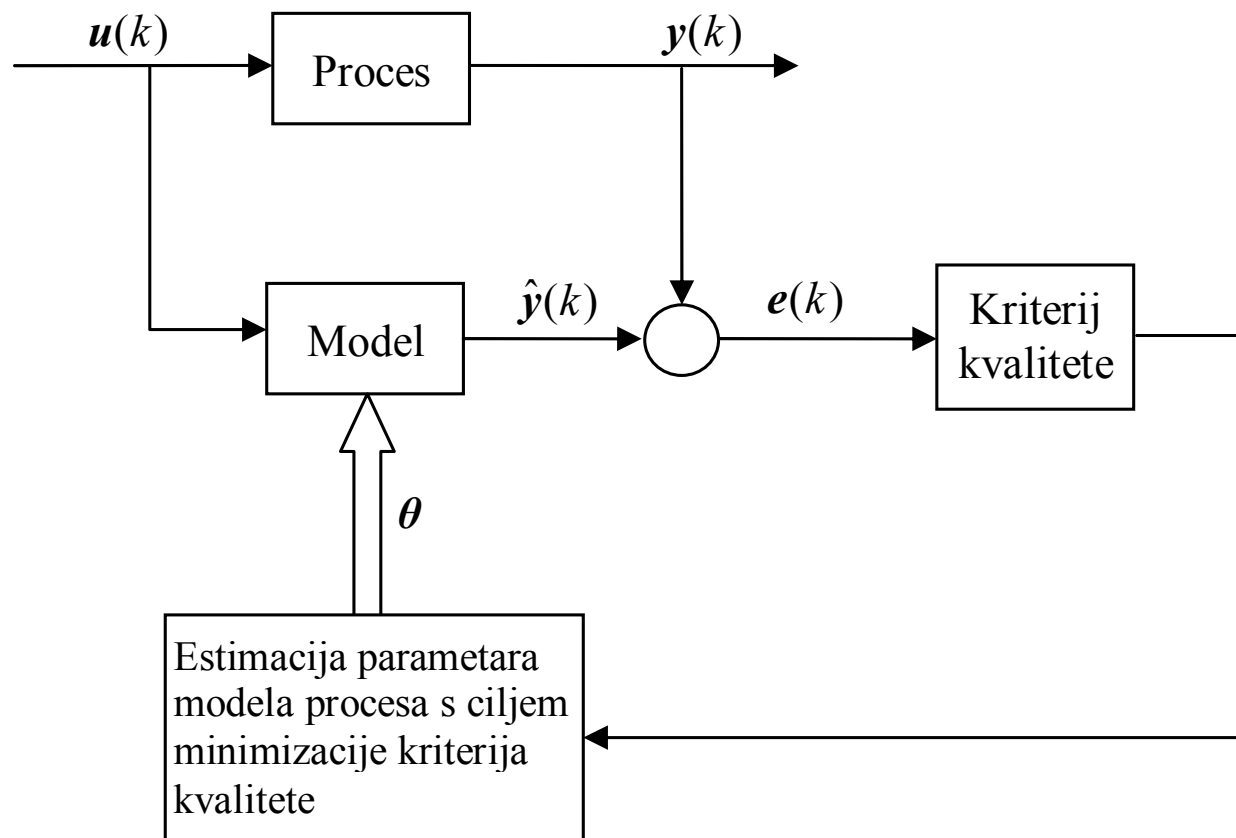
- Vođenje po trajektoriji

13.4. Identifikacija neuronskom mrežom

Postupak identifikacije procesa

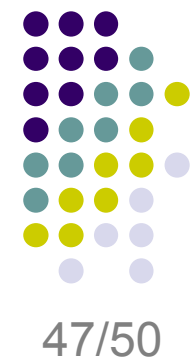
- Blok shema postupka identifikacije procesa

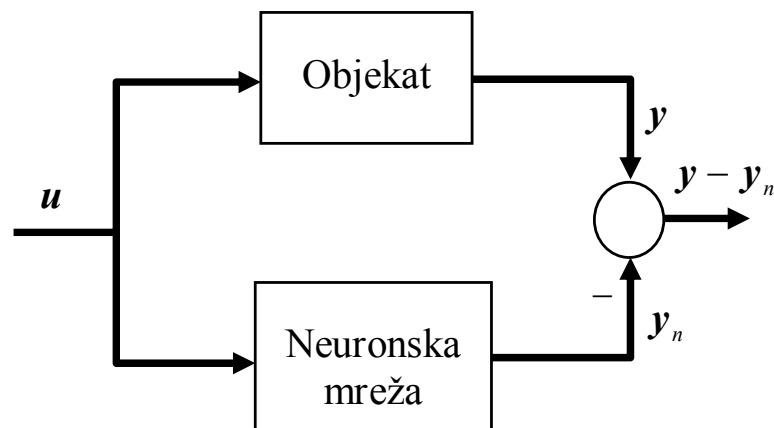
Identifikacija neuronskom mrežom

Sistem identifikacije sa neuronskom mrežom

- Neuronske mreže u novije vrijeme nalaze veliku primjenu u identifikaciji nelinearnih dinamičkih sistema zahvaljujući sposobnosti nadziranog učenja (supervised learning capabilities) na temelju ulazno-izlaznih podataka.

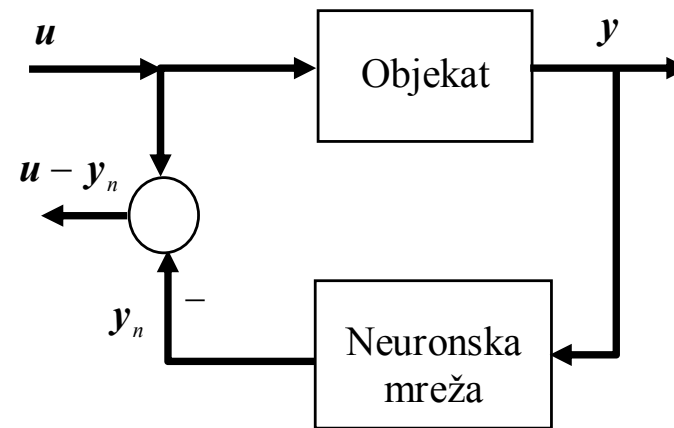
Direktni postupak identifikacije

(a)

Trenirajući signal predstavlja pogrešku između ulaza procesa i neuronske mreže.

Indirektni postupak identifikacije

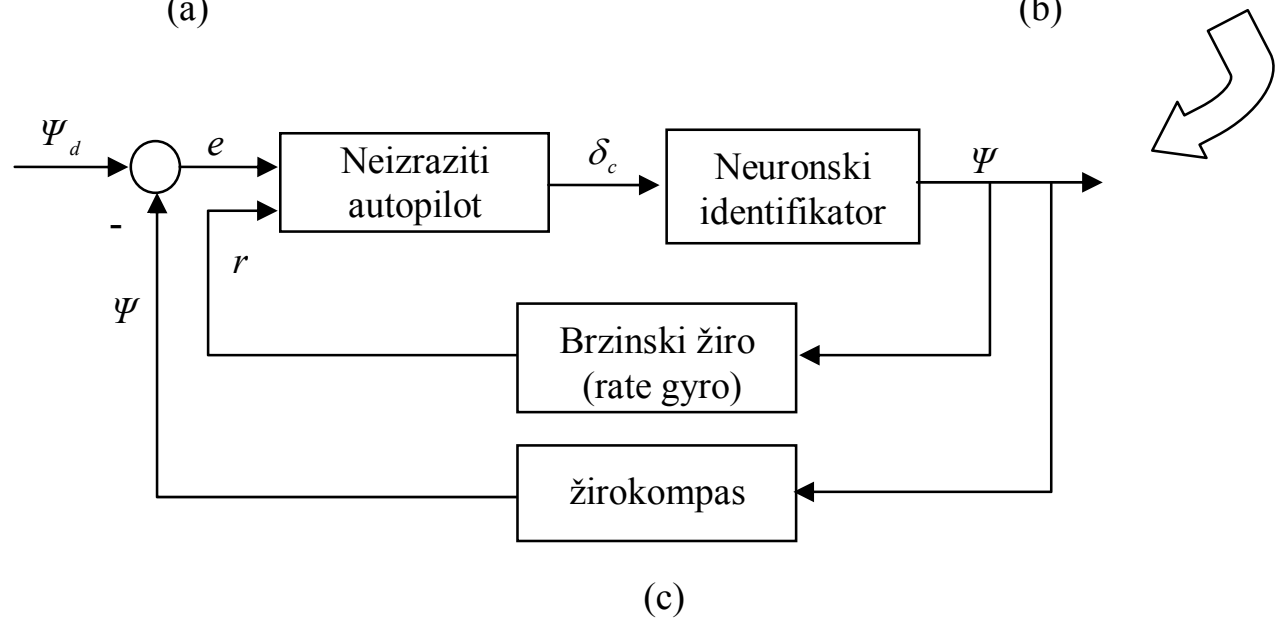
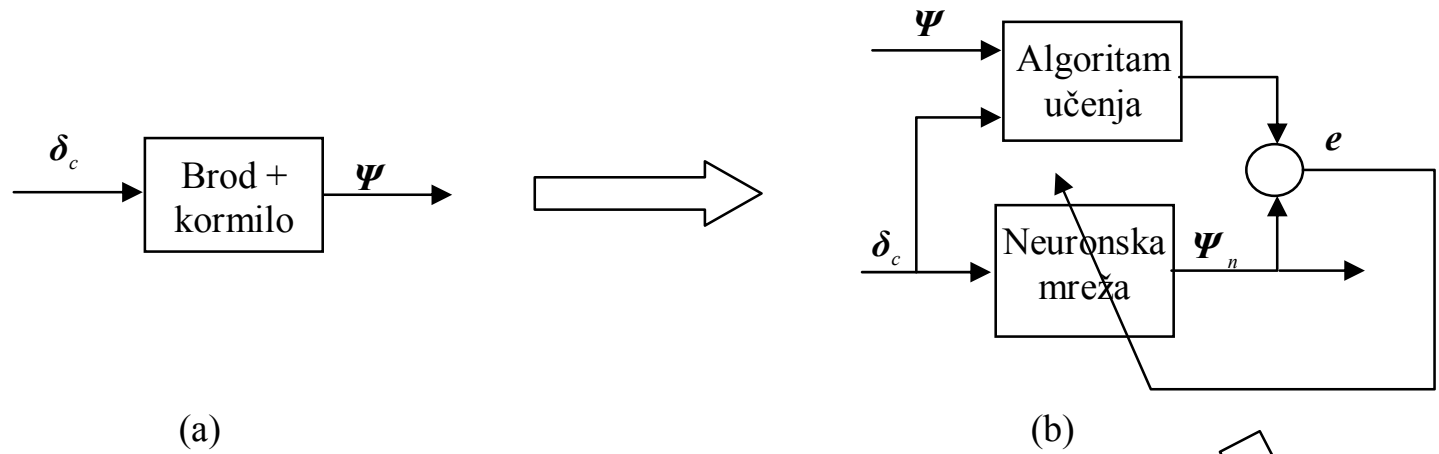
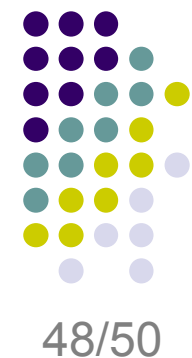
(b)

Trenirajući signal predstavlja razliku ulaza procesa i izlaza neuronske mreže. Daje ulaz sistema za zadani izlaz.

Identifikacija neuronskom mrežom

Primjer identifikacije broda i kormila

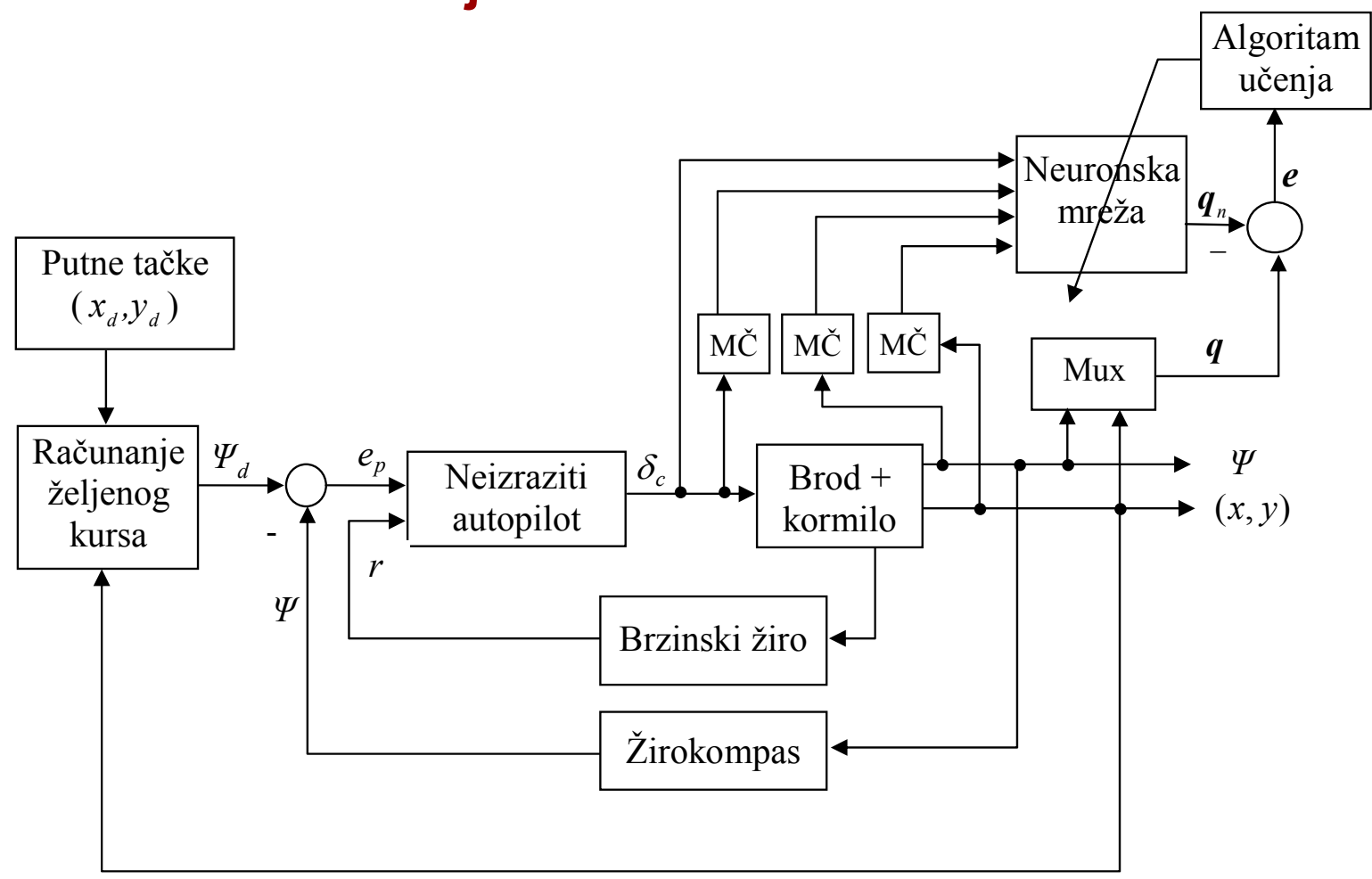
Off-line identifikacija

Identifikacija neuronskom mrežom

Primjer identifikacije broda i kormila

On-line identifikacija

Identifikacija neuronskom mrežom

Primjer identifikacije broda i kormila

On-line identifikacija u neizrazitom sistemu upravljanja

